

VAKI'A

﴿ ٥٦ ﴾ سُورَةُ الْوَاقِعَةِ

Vakı'a suresi mekkiyedir.

Âyetleri - Hicazî ve Şamîde doksan dokuz, Basrîde doksan yedi, Kûfide doksan altıdır.

Kelimeleri - Bin iki yüz yetmiş sekizdir.

Harfleri - Yedi bin elli üçtür.

Fasılası - لا بَد منه harfleridir.

Bu Sûrenin Sûrei Rahmana kuvvetli bir ittisali vardır. EVVELÂ, âhirindeki celâl ve ikramın diğeri bir tafsili

demektir. SANİYEN, başlangıcının oradaki « فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمْا تَكْذِبَانَ » mazmununa

bir terettübü vardır: Vakı'anın vukuundan sonra tekzib ihtimali kalmıyacağı ve iymanı yeis zarurî olacağı

cihetle fırsat elde iken tekzibden vaz geçilmeyi ihtar ile iyman ve şükre bir teşviki ifade eder. SALİSEN,

orada mücrimîne azâb ve mü'minlere naîm anlatılırken mükelleflerin kâfir ve mü'mine, mü'minlerin de her

iki Cennet mukayesesinden anlaşılacağı üzere fazilette mütefavit iki sınıfa inkısamı anlaşılıştı. Burada da

ibtida o üç sınıf telhis olunarak başlanmıştır. RABİAN, orada « فَأَإَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ »

buyurulmuş, yalnız Semanın inşıkakıyla iktifa kılınmıştı. Burada da « إِإَا وَقَعَتِ الْوَأَقَعَةُ »

buyurulduktan sonra Arzın recci zikredilmiş, bu suretle iki Sûre mütelâzim olarak müttehid bir Sûre gibi

olmuş ve bunda evvelkinin tertibi aksolunarak onun âhirindeki bunun evvelinde evvelindeki de âhirinde

zikrolunmuştur.

Sh:»4700

İşbu vakı'a Sûresinin fezailine dair ba'zı âsâr varid olmuştur. Ebû Ubeyd Fezailde ve İbni Darîs ve Hâris

İbni ebi Üsâme, ve Ebû Ya'la, ve İbni Merduye, ve Şuabda Beyheki İbni Mes'ud radiyallahü anhten rivayet

etmişlerdir: Demiştir ki Resüli Ekrem Sallâllahü Aleyhi Vesellem Hazretlerini işittim buyuruyordu: «

« مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْوَأَقَعَةِ كُلَّ لَيْلَةٍ لَمْ تُصِبْهُ فَأَقَةٌ أَبَدًا » Kim Vakı'a

Sûresini her gece okursa ona ebedâ fâka isabet etmez. İbni Asakir de İbni Abbastan merfuan böyle rivayet

eylemiştir. Yine İbni Merduye Hazreti Enes radiyallahü anhten tahric eylemiştir: Resûli Ekrem Sallâllahü

Aleyhi Vesellem buyurmuştur ki: Vakı'a Sûresi gınâ Sûresidir, onu evlâdlarınıza belletiniz. Deylemî de

ondan şöyle rivayet etmiştir: Kadınlarınıza Vakı'a Sûresini öğretiniz çünkü gınâ Sûresidir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿١﴾ اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿٢﴾ لَيْسَ لَوْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٣﴾
خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ ﴿٤﴾ اِذَا رُجَّتِ الْاَرْضُ رَجًا ﴿٥﴾ وَبُسَّتِ
الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٦﴾ فَكَانَتْ هَبَاءً مُّنبَثًّا ﴿٧﴾ وَكُنْتُمْ اَزْوَاجًا
ثَلَاثَةً ﴿٨﴾ فَاصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٩﴾
وَاصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا اَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٠﴾ وَالسَّابِقُونَ
السَّابِقُونَ ﴿١١﴾ اُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١٢﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ
﴿١٣﴾ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿١٤﴾ وَقَلِيلٌ مِنَ الْاٰخِرِينَ ﴿١٥﴾
عَلَى سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿١٦﴾ مُتَّكِنِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿١٧﴾

﴿١٧﴾ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٨﴾ بِأَكْوَابٍ
وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ ﴿١٩﴾ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ
﴿٢٠﴾ وَفَاكِهَةً مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ
﴿٢٢﴾ وَحُورٍ عِينٍ ﴿٢٣﴾ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٤﴾
جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا
تَأْتِيهَا ﴿٢٦﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٧﴾ وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ
مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَطَلْحٍ
مَنْضُودٍ ﴿٣٠﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣١﴾ وَمَاءٍ مَسْكُوبٍ ﴿٣٢﴾
وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٣﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ وَفُرْشٍ
مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٥﴾ إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنِشَاءً ﴿٣٦﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا
﴿٣٧﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٨﴾ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾

Meali Şerifi

Dağlar bir serpilmiş serpildiği 5 Hepsi dağılıp berhevâ bir hebâ olduğu 6 Siz de üç sınıf olduğunuz zaman 7

Ki sağda "Ashabı meymene": Ne "Ashabı-meymene!" 8 Solda "Ashabı meş'eme": Ne "Ashabı -meş'eme!" 9

İlerde sabikun, işte o sabikun 10 Onlar ne'iyim Cennetlerinde mukarrebun 11 Bir

Sh:»4702

çok evvelînden 12 Biraz da âhirînden 13 Murassa' tahtlar üstünde 14 Karşı karşıya kurulmuşlar 15 Pırlanır

etraflarında muhalled evlâdlar 16 Kübler ve ibriklerle me'iynden bir piyâle 17 Ne başları ağrıtılır ondan ne

de irer zevâle 18 Meyve beğendiklerinden 19 Kuş etti istediklerinden 20 Huri iyn 21 Saklı inci timsalleri gibi

22 İşledikleri amellere mükâfat için 23 Ne bir boş lâf işidirler orada ne de bir te'sim 24 Ancak bir kelâm:

Selâmen selâm 25 Ashabı yemîn ise ne Ashabı yemîn 26 Dal bastı kirazlar 27 Sıvama muzlar içinde 28

Memdud bir saye 29 Çağlıyan bir su 30 Bir çok meyve 31 Ne eksilir, 32 ne men'edilir 33 Yüksek düşekler

34 Biz etmişizdir de onları 35 yeniden inşa 36 Kılmışızdır bir yaşid ebkâri şeyda 37 Ashabı yemîn için

1. ﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ O vakı'a vukua gelince, ya'ni kıyamet kopunca - Vakıa esasen

vukua gelen, vukuu muhakkak olan hadise demektir. Lâmi ahd ile « الْوَاقِعَةُ » da Kıyametin bir ismidir.

İstıkbalde vukuu muhakkak olmak itibariyle bu isim verilmiştir. إِذَا , şart ma'nasını mutazammın

zarfiyyedir. Çokları cevabın tehvil için mahzuf olup hasılı ma'na: Kıyamet kopunca neler neler olacaktır!

Demek olduğunu söylemişler ise de zâhir olan cevap şudur: 2. ﴿لَيْسَ لَوْقَعَتِهَا كَاذِبَةٌ﴾

vak'asına yalan diyen nefis yoktur. - VUKU', düşmek demek olduğu gibi esasen vak'a da masdar binai

merre olarak şiddetle bir düşüş demektir. Sonra başa çarpan büyük iş ma'nasında şayi' olmuştur. Ba'zan

bilhassa harbe ıtlak olunur. Onun için burada Kıyametin kopuşuna vak'a ta'bir olunmuştur. Hasılı kıyamet

kopmadan evvel onu tekzib ve inkâr edenler bulunursa da onun vukuu tehakkuk edip bir kerre olacak oldu

mu artık onu kimse inkâr edemez, çar nâçar tasdika mecbur olur. Ta'biri âharla onun başa çarpışı yalan

olmaz. Te'siri

Sh:»4703

inkılâbından kurtuluşa imkân kalmaz. 3. ﴿خَافِضَةٌ﴾ indirdiğini indirir ﴿رَافِعَةٌ﴾ bindirdiğini

bindirir - bir takımlarını düşürür alçaltır, diğer bir takımlarını kaldırır yükseltir, çünkü Devletler yıkan fitneler,

ihtilâller, inkılâblar gibi büyük vak'alar, azizleri zelil, zelilleri aziz ederek nicelerini aşağı düşürür, nicelerini

de yükseklerle kaldırır. Hafdın takdimi tehvil için yâhud bu gibi vakıada yıkım yapıya mukaddem olduğu

içindir. 4. ﴿اِذَا وَقَعَتْ﴾ «اِذَا وَقَعَتْ» ten bedel olarak onu bir

nev'i tasviridir: Yâhud tenazu' üzere «خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ» ya müteallıktır. RECC, zelzele, şiddetle

hareket ve sarsıntı demektir. Ki bizim Dünya yerinden oynadı ta'birimize benzer. Ya'ni bütün üzerlerindeki

yıkılacak vechile Arz dehşetle sarsılıp sarsılıp dünya yerinden oynadığı 5.

﴿وَبَسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا﴾ dağlar da toz duman olup bir serpiliş serpildiği «

﴿وَسِيرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا﴾ mazmunu tehakkuk edip 6.

﴿فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا﴾ hepsi heva üzerinde uçuşan zerrat haline geldiği 7.

﴿وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً﴾ siz de üç çift, ya'ni üç sınıf olduğunuz zaman - hitab tağlib

suretiyle ümmeti hazıra ve ümemi sâlife mecmuu bütün insanlara olabilirse de ba'zı müfessirînin ihtiyarı

vechile ümmeti hazıraya olmak bizce daha müreccahtır. O üç sınıf fai tafsiliyye ile şöyle beyan buyuruluyor:

8. ﴿فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ﴾ ki Eshabi meymene - MEYMENE, yemin yeri ya'ni sağ kol, sağ

taraf yâhud meymenet, yümün-ü bereket ma'nalarına gelir. Sağ taraf, mecalis ve mehafilde ta'zîm ve ihtiram

mevkii olduğuna göre Eshabi meymene ihtiram mevkiinde bulunan yüksek haysiyet

sahibleri

Sh:»4704

demek olur. Aynı zamanda bu gibi kimseler hayra yarar kendilerinden istifade olunur nâfi' zatlar olmak

hasebiyle meymenetti de olurlar. Netekim kelimenin iki ma'nasına da işaret için şöyle nazarı dikkat

celbolunuyor: ﴿مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ﴾ amma ne Eshabi meymene - ya'ni öyle çok

meymenet sahibi zatlar ki yümn-ü bereketleri her vechile gıpta ve hayrete şayan, fikrimizce bu vasıf hitabın

ümmeti hazıraya olduğuna bir tenbih gibidir. Ya'ni ümemi sâlifede misli bulunmıyan Eshabi meymene.

Bunlara mukabil 9. ﴿وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ﴾ ve Eshabi meş'eme - MEŞ'EME de şum yeri,

ya'ni sol kol, yâhud yümnün zıddı olan şeâmet ve uğursuzluk ma'nalarına gelir. Eshabi meş'eme de solak

tarafa alçak mevki'de bulunan değersiz, yâhud kendilerine ve yakınlarına şeâmeti dokunan uğursuzlar

demek olur. İki ma'haya işareten de şu vasıf tekrar olunuyor: ﴿مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ﴾

amma ne Eshabi meş'eme ne uğursuz kimseler! - biraz sonra gelecek olan tafsilde Ashabi meymeneye

Eshabi yemin denildiği gibi Eshabi meş'emeye de Eshabi şimal dahi itlak olunacaktır. Ki vechi orada iyzah

olunur. Bunların hepsinin önünde olmak üzere 10. ﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ﴾ sabikun da

sabikundur - sebkedip ileri geçmişlerdir. Bunlar hakka kullukta iman ve taatte hayır yarışlarında en öne geçenlerdir. Enbiyai mürselîn, Sahib Yasin, Ali Fir'avnın mü'mini, Mühacirîn ve Ensardan sabikunı Evvelûn

unvanını haiz Eshabı kiram gibi. « وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ » , mübteda ve haberdur. Ya'ni

Sabikun unvanını haiz olanlar hakikaten sabikun vasfını haiz olan ve üç sınıfın ilerisinde, menzili maksuda

hepsinden evvel varan zevattır. 11. ﴿أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ﴾ işte onlar mukarrebundur

-

Sh:»4705

Allah Tealâ indinde yakınlığa, en yüksek mertebe ve makama irdirilmiş zatlardır. 12.

﴿فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ ne'ym Cennetlerinde mukarrebdirler - rûhanî ve cismanî ni'metlerle

lezzeti daime ve safiye içinde mütene'imdiler. 13. ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ﴾ evvelînden bir çok

14. ﴿وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ âhirînden de biraz - hitab ümmeti hazıraya olduğuna göre

böyle olması zâhirdir. Sabikunun çoğu evvelînden olmak yaraşır. Netekim sabikun evvelûn Eshabdandır.

Hitab ümeme sâlifeye de şamil olduğuna göre ise evvelînden sabikunun çokluğu bütün enbiya ve

mürselîne şamil olması hasebiyledir. SÜLLE, cemaat, çok bir cemaat. Bunların ne'îmlerini tasvir ile ezhana

takrib için buyuruluyor ki 15. ﴿عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ﴾ murassa' tahtlar üzerinde. SÜRÜR,

serîrin cem'i, serîr, taht ve sandalye ve köşk demektir. MEVDÛNE, altın ve inci ve yâkut, elmas gibi

mücevherat çakmalı veya işlemeli ya'ni murassa', yâhud birbirlerine yakın dizilmiş müretteb muntazam

demektir. 17. ﴿وَلَدَانٌ مُّخَلَّدُونَ﴾ daima vildan şeklinde taze kalan genç hizmetçiler,

garsonlar, yâhud hilede denilen bir nevi' küpe ile küpeli uşaklar. 18. ﴿اَكْوَابٍ﴾ küpler - Sapı ve

emziği olmıyan surahı, desti ve küp gibi kaplar ﴿أَبَارِيقٍ﴾ ibrikler - emziği ve sapı olan kaplar,

﴿كَأْسٍ﴾ dolgun kadeh ﴿مَعِينٍ﴾ menbaından, pınarından akan içki 19.

﴿لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا﴾ ondan tasdi' olunmazlar - başlarına suda' verilmez, başları ağrıtılmaz.

Yâhud cem'iyetleri perişan edilmez, lezzetleri kesilmez ﴿وَلَا يَنْزِفُونَ﴾ nefz de yapmazlar

Sh:»4706

- akıllarını gidermezler. Serhoş olmazlar yâhud, içtikleri tükenib bitirilmez, zevale irmez.

25. ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا﴾ orada: o ne'lym Cennetlerinde hiç lagv işitmezler - boş,

ma'nasız lâf veya çirkin lakırdı duymazlar. ﴿وَلَا تَأْتِيْمًا﴾ te'sim de işitmezler. - TE'SİM, isme,

günaha nisbet etmektir. Ya'ni kendilerine günah işlediniz denilmez. 26. ﴿الَّا قِيَلًا﴾ ancak bir

kelâm işidirler - ki o da ﴿سَلَامًا سَلَامًا﴾ selamen semlamdır - kemali selâmetle selâmları

dururlar. 27. ﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ Eshabı yemîn ise

﴿مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ ne eshabı yemindir! - işbu «eshabüyemin» cümlesi «

﴿أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ﴾ üzerine ma'tuftur. Yukarıda Eshabülmeymene burada Eshabüyemîn ta'bir

olunması tefennün için olmak gerektir. Bunlara Eshabı yemîn denilmesi defteri a'malleri olan kitabları

Kıyamet günü «فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ» mantukunca sağlarından verilmesi

hasebiyle olduğu dahi söylenmiştir. Eshabı yemin yemininde sadık, ahdine vefakâr, işine sahib bahtiyarlar

demek de olabilir ki mukabili hânislik, yeminsizliktir. Bir de Eshabı yemîn, sabikan Alellâh için yemînine

merbut sadık vefakârlar olabilir. 28. ﴿فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ﴾ SİDRİ MAHDÛD -yukarılarda da

geçtiği üzere Arabistan kirazı ta'bir olunan meşhur nabk ağacının ismidir. «مَخْضُودٍ» iki ma'na ile

tefsir edilmiştir. BİRİSİ silinmiş, tesviye edilmiş, düzgün demektir. Arabistan sidri dikenli bir ağaç olduğu için

bununla Cennet sidrinin dikensiz olduğu anlatılmıştır. Hâkim ve Beyhekî Ebî ümame radiyallahü anhten

rivayet etmişlerdir: demişdir ki Resulullahın Eshabı derlerdiki Allah tealâ bizi a'rabîlerle ve onların

mes'eleleriyle müstefid buyuruyor. Birgün bir a'rabî

Sh:»4707

geldi, ya Resulullah, Allah tealâ Kur'anda bir şecrei muziye zikrediyor, halbuki ben Cennette sahibine eza

verecek bir ağaç bulunacağını zannetmezdim, dedi, Resulullah sallallâhü aleyhi vesellem nedir o?

Buyurdu, a'rabî sidir, çünkü onun dikenidir dedi, Resulullah buyurduki Allah tealâ «

فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ» buyurmuyormu? Allah onun dikenini silmiştir de her dikenin yerine bir

meyve yapmıştır ve onun meyvelerinden her biri yetmiş iki taam rengile açar, bir rengi diğerine benzemez,

İKİNCİSİ, Abd İbni Hümeidin İbni Abbas, Katade, İkrime ve Dahhâkten tahrirlerine göre meyvasının

çokluğundan dalları basıp bükülmüş ma'nasına tefsir edilmiştir ki biz bunu dal bastı ta'birimize yakın

görerek mealde dal bastı kiraz diye ifade etmeği o bir ma'nadaki dikensizlik mefhumuna da mutabık

olacağı kanaatiyle zevkımıza muvafık bulduk 29. ﴿وَوَطَّحَ مَنضُودٍ﴾ VE TALHİ MENDUD -

meyvesi aşağıdan yukarı istifli, sıvama muz, ba'zıları muz değil, Dünya muzuna benzer meyvesi baldan tatlı

bir ağaçtır demişlerdir. Daha başka türlü söyleyenler de olmuştur. 30. ﴿وَوَظِلٌّ مَّمْدُودٍ﴾ Uzanmış

bir gölge-tekallus ve tefavütü yok, Fecr ile Güneşin tulûu arasındaki sabah gölgesi gibi lâtif 31.

﴿وَمَاءٌ مَّسْكُوبٌ﴾ ve çağlıyan bir su - yüksekte dökülen akar su. Denilmiştirki kufasız,

dolabsız istedikleri yerde akan bir su. Yukarıda sabikînin hali, Dünyada şehirlielerin, mednî halkın

imrenecekleri en yüksek saydıkları ezvak ve lezaize göre tasvir olunarak yeni edebiyatçıların «senbolizm»

dedikleri remzî tarzda ifade ve temsil edilmiş olduğu gibi Eshabı yemînin hali de bedevîleri imrendirecek

lâtif yaylalar manazırını andıran remizlerle ifade olunarak ikisi arasındaki fark medenîlerle bedevîlerin

farkı

Sh:»4708

gibi olduğuna bir nevi' işaret yapılmıştır denebilir. Mücahidden menkuldur ki Vecce, gölgelikleri; talhı ve sidri

ile müslimanların hoşlarına gitmişti, Allah tealâ «

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ الْخ

» inzâl buyurdu. Dahhâkten rivayette de: müslimanlar Vecce baktılar, imrendiler, nolurdu bunun gibi bizim

de olsaydı dediler, bu âyet nazil oldu. 32. ﴿وَفَاكِهَةً كَثِيرَةً﴾ ve çok meyve-her türlüünden

bol bol 33. ﴿لَا مَقْطُوعَةَ وَلَا مَمْنُوعَةَ﴾ ne maktu' ne de memnu' - ya'ni Dünya

meyvaları gibi değil, hiç bir zaman kesilmez, tükenmez, almak isteyenlerden meni' de iade edilmez, yasak

da yok 34. ﴿وَفَرُشٍ مَرْفُوعَةٍ﴾ ve yüksek düşekler -Ebû Ubeyde demiştir ki: Burada firaştan

murad kadınlardır, yükseklik de ma'nevî yükseklik, ya'ni rifati kadirdir, zira şöyle buyuruluyor: 35.

﴿إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنِشَاءً﴾ biz onlara inşa suretiyle yeni bir neş'et vermişizdir. - İbni Cerîr,

Tirmizî ve daha diğerklerinin Hazreti Enes radiyallahü anhten rivayetlerinde Resulullah Sallâllahü Aleyhi

Vesellem bu ayette buyurmuştur ki: «

إِنَّ الْمُنْشَأَاتِ اللَّاتِي كُنَّ فِي الدُّنْيَا عَجَائِزَ عَمَشًا رَمَصًا = Bu

inşa olunan kadınlar Dünyada kocamış, buruşmuş kadınlardır» Taberânî ve İbni ebî Hâtim ve daha bir

takımlarının rivayetleri üzere Selemetebni Mirsedî Cu'fî radiyallahü anhdemiştir ki: Resulullahı «

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ أَنْشَاءً» âyetinde işittim şöyle diyordu: Gerek seyyib gerek bikir Dünyadaki

kızlar ve kadınlar. Tirmizînin Şemalde rivayet ettiği üzere Resulullah'a bir koca karı geldi. Ya Resulâllah

Allaha duâ et beni Cennete koysun dedi, Resulullah: Ya ümme fülân Cennete hiç koca karı girmez

buyurdu. Kadın ağlıyarak döndü, Resulullah buyurdu ki haber verin ona koca karı olarak girmez, çünkü

Allah Tealâ şöyle buyuruyor: «إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ أَنْشَاءً» 36.

﴿فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا﴾ inşa edip de

Sh:»4709

onları hep bikir kızlar kılmışızdır. Öyle ki 37. ﴿عُرْبًا﴾ hep nazenînler - URUB arubun cem'idir, üç

ma'na ile tefsir edilmiştir. - 1) Kocalarına âşıkı şeyda, ya'ni zevcelerini çok seven sevgili kadınlar. - 2) Cilveli

ışvekâr. - 3) Güzel söz söyleyen. Şüphe yok ki işve ve hüsni beyan da sevişmenin en lâtf esbabından ve

nazenîlik şiarındandır. ﴿أَتْرَابًا﴾ hep bir yaşıd - ya'ni yaşları da müsavi, hep bir birine denk.

Tirmizînin Hazreti Mu'azdan rivayet eylediği bir hadîste şöyle vârid olmuştur: Ehli Cennet Cennete. Tüysüz,

emred, gözleri sürmeli otuz, otuz üç yaşında olarak girerler. 38. ﴿لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾

Eshabi yemin için - inşa edilmişlerdir.

﴿٣٩﴾ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿٤٠﴾ وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ ﴿٤١﴾
وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤٢﴾ فِي سَمُومٍ
وَحَمِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٤﴾ لَابَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ
﴿٤٥﴾ أَنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ
عَلَى الْحَنْثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٧﴾ وَكَانُوا يَقُولُونَ إِذَا مَتْنَا وَكُنَّا
تُرَابًا وَعِظَامًا ءَأَنَا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٨﴾ أَوْ أَبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ
﴿٤٩﴾ قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿٥٠﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَى
مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٥١﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ
الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥٢﴾

﴿٥٢﴾ لَأَكْلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زُقُومٍ ﴿٥٣﴾ فَمَالُونَ مِنْهَا
الْبُطُونَ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٥﴾ فَشَارِبُونَ
شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٦﴾ هَذَا نَزَّلْنَاهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٧﴾ نَحْنُ
خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٨﴾

Meali Şerifi

Bir çok evvelînden 39 Ve bir çok âhirînden 40 Eshabi şimal ise ne Eshabi şimal! 41 Bir semum ve
hamîm 42 Ve zifirden bir zıllı mağmum içinde 43 Ne serin ne de kerîm 44 Çünkü onlar bundan evvel
mütrefîn: Keyflerine düşkün şımarık müsrifîn idiler 45 Ve büyük cinayete ısrar ediyorlardı 46 Ve diyorlardı ki:
Öldüğümüz ve bir toprak, bir yığın kemik olduğumuz vakit mi? Cidden biz mi mutlak ba'solunacakmışız? 47
Ya evvelki atalarımız da mı? 48 De ki: Muhakkak bütün evvelîn ve âhirîn 49 Lâbüd cem' olunacaklar
mikâtına ma'lûm bir günün 50 Sonra siz, ey sapgîn münkirler! 51 Lâbüd yersiniz de bir ağaçtan,
zakkumdan 52 Doldurursunuz da karınlarınızı ondan 53 İçersiniz de üstüne o hamîmden 54 İçersiniz

hüyam illetine tutulmuş kanmak bilmez develer gibi 55 İşte bu onların konuklukları o din günü (ceza günü)

56 Biz, yarattık sizi hâlâ tasdik etmiyecek misiniz? 57

39. 40. ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ . وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ bir çok evvelînden ve bir

çok âhirînden - ya'ni Eshabi yemîn sabikun gibi değil çoktur. Evvelînden de bir çok, âhirînden de bir çoktur.

Evvelîn ve âhirîn ya bütün ümmetlerin mütekaddimîn ve müteahhırîni yâhud bu ümmetin mütekaddimîn ve

müteahhırînidir. İmam Ahmed ibni Hanbel ve İbni Münzir ve İbni ebi Hâtim ve İbni Merduyenin Ebû

Hüreyre

Sh:»4711

radiyallahü anhten rivayetlerine göre « ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ »

nazil olunca Eshabi Resulillahın gücüne gelmişti, bunun üzerine «

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ » nâzil oldu. Resuli Ekrem Sallâllahü Aleyhi

Vesellem buyurdu ki: Ben herhalde ümmid ederim siz ehli Cennetin sülüsü olursunuz. Belki siz ehli Cennetin nısfı, yâhud ehli Cennetin şatrisınızdır. İkinci nısfı da onlarla paylaşırsınız» demek ki ehli Cennet içinde ümmeti Muhammed az olacak diye merak etmişlerdi, bununla o endişe bertaraf edilmiş oldu, şu halde ümmeti Muhammedin evvelininden sabikun, müteahhırininden çok olduğu gibi ümeme salifenin sabikunu da ümmeti Muhammedinkinden çoktur. Çünkü ümeme salife içinde Enbiya çoktur. Bununla beraber ümmeti Muhammed sabikununun tabi'ni ümeme salife sabikununun tabi'inden çok olacaktır. Çünkü ehli Cennetin yarısından ziyadesini teşkil edeceklerdir. Bu, ihtimal ki nüfusı beşerin gittikçe tezeyüd etmesi kazıyyesi ile de alâkadardır. Şayanı dikkattir ki Sabikunda «

جَزَاءَ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» buyurulduğu halde Eshabi yemînde bu söylenmemiştir.

Bundan Eshabi yemînin saadeti sabikuna tabi'iyetleri sebebiyle mahzı fazl olduğuna bir işaret

anlaşılabilir. Netekim zılli memdud ta'birinde de buna bir ima vardır. Bu mazmun Sûrei Turda geçen «

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ

mazmununa şebihtir. Buna nazaran demek olur ki sabikun, sabık bilhayrat olan enbiya ve eimmei

müctehidîn, Eshabi yemîn de onların sıdk ile tabi'nidir. Üç sınıfın üçüncüsü bulanan ve Eshabi yemînin

zıddı olarak sabikunun solunda ahzı mevkı' edip kitabları sol taraflarından verilecek olan şeâmet sahibleri

Eshabi şimale gelince buyuruluyor ki 41. ﴿وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ﴾ Ashabi şimal ise

﴿مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ﴾ ne Eshabi şimal! - ne sulak, ne uğursuz, ne bedbahttırlar! 42.

Sh:»4712

﴿وَحَمِيمٌ﴾ ve bir hamîm - bir kızgın su. Cehennem suyu 43. ﴿وَوَظِلٌّ مِّنْ يَّحْمُومٍ﴾ ve

zifirden bir zıll -kömür veya kurum gibi kararıp duran sisli, boğucu bir gölge içinde. YAHMUM, kömür gibi

simsiyah olan şey, zifir ve kara duman ma'nalarına gelir. Buna zulmet denilmeyip de gölge denilmesi

tehekküm içindir. İbni Abbastan bir rivayette de Cehennem ehâlisini her taraflarından kaplayıp ihata eden

perdenin ismidir. 44. ﴿لَا بَارِدٌ﴾ serin de değil ﴿وَلَا كَرِيمٌ﴾ kerîm de değil - ya'ni hiç

bir hayır ve menfeati ve hiç bir hoşluğu olmyan bir gölge. Bunların içine düşmelerinin sebebi ise 45.

﴿أَنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ﴾ Çünkü onlar bundan evvel, bu azâbın

vukuundan evvel mütreffin idiler - imhal edilerek şımartılmış, keyflerine düşgün, mübalâtsiz kimseler idiler

46. ﴿وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ﴾ o hinsi azîme ısrar ediyorlardı -

Hins, esasen günah ma'nasıdır. Yemîninde durmayıp bozma da hins denilir. Müfessirlerin çoğu burada

hinsi azîmi büyük günah diye tefsir etmişlerdir. Çünkü «**إِنَّ الشِّرْكََ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ**»

buyurulduğu üzere şirk, zulmi azîm ve ekberi kebairdir. Ba'zıları yemîni gamus, ya'ni yalan yere yemîn

demişlerdir. Tekıyyüddini Sübkî «

«**وَاقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ**»

buyurulduğu üzere kuvvetli kuvvetli yemîn ederek ba'si inkâr etmeleri demiştir. Bu ma'na hinsin meşhur

ma'nasına muvakıf olur ise de bu suretle 47. ﴿وَكَانُوا يَقُولُونَ﴾ onu tefsirden

ibaret olmuş olacağı cihetle evvelki ma'na tercih olunmuştur. Ancak şirki hinsi azîm ta'biriyle ifadenin bir

nüktesini de aramak lâzım gelir. Bu nükte ise surei Beraede «

﴿فَقَاتِلُوا أئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ﴾ buyurulduğu vecihle bunların

yemîn tanımaz, yemînlerinde durmaz yalancılar

Sh:»4713

olduklarını da iş'ar etmek olsa gerektir. Netekim bunlara: «﴿أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمَكْذِبُونَ﴾»

diye hitab edilmesi de bunu te'yid eyler ve bu ma'na ile dirki bunlar eshabı yemînin tam zıddı oldukları

tevazzuh eder 50. ﴿لَمَجْمُوعُونَ إِلَى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ﴾ - O ma'lûm gün

Kıyamet günüdür. MİKAT, bir şey'in vaktini ta'yin eden haddir. Kıyamet de dñnyanın vaktini tahdid ettiği için

mîkat ta'bir olunmuştur. İzafet beyaniyyedir. Mîkat olan gün demektir. 52.

﴿مِنْ شَجَرٍ مِنْ زُقُومٍ﴾ -Zakkum ağacı hakkında Vessaffat suresine bak 55.

﴿الْهِيمِ﴾ HİM ehyemin veya heymanın cem'idir. Hüyam illetine uğramış deve demektir. Hüyam,

deveye arız olan istiskaya benzer bir susuzluk illetirdiki içer içer kanmaz, onlar da zakkumu yer hamîmi içer

içer kanmazlar. 56. ﴿هَذَا نَزَلَهُمْ يَوْمَ الدِّينِ﴾ bu işte onların o din günü, ya'ni ceza

günü konukluklarıdır. - Nüzül, konukluk, müsafir gelince kahve veya kahve altı gibi ilk sunulan mâ hazardır.

İlk konuklukları böyle olunca artık ilerisi ne kadar elîm olacağı düşünölsün. Bu beyandan sonra münkirlere

telvini hitab ile ilzam ve tebkîit için buyuruluyorki 57. ﴿نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ﴾ biz halk ettik sizi

﴿فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ﴾ halâ tasdik etmiyecekmisiniz?

Bunu daha ziyade tevhiz için de şöyle buyuruluyor:

﴿٥٨﴾ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٩﴾ ءَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ
الْخَالِقُونَ ﴿٦٠﴾ نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ
بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦١﴾

Sh:»4714

﴿٦١﴾ عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ

﴿٦٢﴾ وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ النَّشَأَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٣﴾
أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٤﴾ ءَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ
﴿٦٥﴾ لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٦﴾ إِنَّا
لَمَغْرَمُونَ ﴿٦٧﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٨﴾ أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ
الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٦٩﴾ ءَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ
الْمُنزِلُونَ ﴿٧٠﴾ لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ
﴿٧١﴾ أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٧٢﴾ ءَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمُ
شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنشِئُونَ ﴿٧٣﴾ نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذَكُّرًا
وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ﴿٧٤﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٥﴾

Meali Şerifi

Şimdi gördünüz mü o döktüğünüz meniyi? 58 Sizmi yaratıyorsunuz onu yoksa bizimiz yaratan 59 Biz

takdir ettik aranızda o ölümü ve bizim önümüze geçilmez 60 Kılıklarınızı değiştirmek ve sizi bilemeyeceğiniz

bir neş'ette inşa etmek üzereyiz 61 Her halde ilk neş'eti biliyorsunuz o halde düşünseniz a 62 Şimdi

gördünüz mü o ekdiğiniz tohumu? 63 Sizmi bitiriyorsunuz onu? Yoksa bizimiz bitiren? 64 Onları elbet

bir

Sh:»4715

çöpe çeviriverdik de şöyle geveler dururdunuz: 65 Her halde biz çok ziyandayız 66 Daha doğrusu

büsbütün mahrumuz!.. 67 Şimdi gördünüz mü o içtiğiniz suyu? 68 Sizmi indiriyorsunuz onu buluttan yoksa

bizmiyiz indiren? 69 Dilesek onu acı bir çorak ediverirdik o halde şükretseniza 70 bir de gördünüz mü o

çakdığınız ateşi? 71 Sizmi inşa ettiniz onun ağacını? Yoksa bizmiyiz inşa eden? 72 Biz onu hem bir

muhtıra kıldık hem de bir istifade: alandaki muhtaclar için 73 O halde tesbih et rabbine azîm ismiyle

74

58. ﴿مَاتُمُونَ﴾ imna ettiğiniz, ya'ni rahimlere dökdüğünüz nutfeyi 59.

﴿ءَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ﴾ sizmi yaratıyorsunuz onu? - Sizmi takdir ve tasvir edib insan biçimine

koyuyorsunuz. ﴿أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ﴾ yoksa bizmiyiz hâlık - hiç yokken biçimine koyub

yaradan. 60. ﴿نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ﴾ aranızda ölümü biz takdir ettik - hikemi

bâligayı tazammun eden irademizin muktezasına göre her birinize bir vakit ta'yin ederek aranızda ölümü

kat'iyyen takdir ve taksim eyledik. ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ Ve biz önüne geçilenlerden

değiliz - kimse bize üstün gelemaz. İrademizi alıkoyamaz. Her dilediğimizi istediğimiz gibi yaparız kadiriz

61. ﴿عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ﴾ -Müfessirler bu âyette gerek « عَلَىٰ » nın teallûku ve

gerek emsalin ma'nası itibariyle bir kaç vecih beyan etmişlerdir. « وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ »

mazmunundaki kudrete veya mahzufa veya « قَدَرْنَا » ya müteallık olabilir. « أَمْثَالَكُمْ » de mimin

kesriyle mislin cem'i olabileceği gibi iki fetha ile meselin cem'i de olabilir. Kesr ile mislin cem'i ve «

قَدَرْنَا » ya müteallık olduğuna

Sh:»4716

göre ma'na: Aranızda ölümü takdir ettik ki: Neslinizi kesmek üzere değil, sizi emsal ve eşbahınıza tebdil

etmek üzere. « وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ » nin mazmunu olan « قَدَرْنَا » ya müteallık olduğuna

göre: Aranızda ölümü takdir ettiğimiz gibi sizi giderip yerinize emsalinizi getirmek suretiyle tebdile de

kadiriz. Bu surette « أَنْ يَشَأْ يُذْهِبَكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ » gibi olur. Lâkin

burada fethateyn ile meselin cem'i olması daha ziyade şayanı tercihtir. MESEL, sıfat ve şekil ma'nalariyle

maddî ve ma'nevî temessülü ifade eden huy ve kılık demek olduğundan ma'na şu olur: Gerek efkâr ve

ahlâkça ve gerek şekl-ü suretçe bulunduğunuz ve bildiğiniz kılıklarınızı değiştirmeye «

وَنُنشئَكُمْ فِي مَالٍ تَعْلَمُونَ» ve sizi şimdi bilemiyeceğiniz bir neş'ette inşa etmeğe

kadiriz. Kimse bunun önüne geçemez - Bu ma'na hem dünyevî inkılâbatı hem uhrevî neş'et olan ba'si ifade

eder. Ve binaenaleyh hem veydi ve hem va'di tazammum eyler. Haseni Basrî Hazretleri veyd cihetini

mülâhaza ederek: Sizi maymunlara, hinzirlere çeviririz tarzında bir tehdid olmak üzere ifade etmiştir ki

Sûrei Nisada geçen «

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا
مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا أَوْ
نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ» Ayetinin mazmununa benzer. Kelâmın evvel

ve âhiri ba's ve ceza ve neş'eti uhra ile alâkadar olduğundan tebdil fıkrası dünyevî inkılâba, inşa fıkrası da

ondan sonra muhakkak olan uhrevî ba'se tenbih olarak anlaşılacak en muvafık ma'nâ olur. 62.

﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ﴾ Her halde ilk neş'eti bildiniz - insanın bu Dünya

hayatta topraktan sonra nutfeden aleka, mudga tavırdan tavra tekâmül ettirilerek nasıl yaratıldığı gerek

müşahede ve tecribeden ve gerek Kur'anın beyanatından ma'lûmunuz bulunuyor

﴿فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾ o halde düşünseniz'a - düşünseniz de bildiğiniz bu tarzı tehavvül ve

tekâmül ile

Sh:»4717

sizi peyderpey yaratıp bulunduğunuz neş'ete getiren ve aranızda ölümü takdir de etmiş bulunan lâlikiniz

Allah Tealânın sizi değiştirip şimdi tafsilâtını bilemiyeceğiniz diğer bir neş'ette ba'setmeğe kadir olduğunu

anlasanızâ.

Hayatı beşerin levazımından birisi rızık, rızıkta da esas maddî veya ma'hevî hars olduğu için hılkati

ihardan sonra rızıkı ihtar için harstan bed' ile buyuruluyor ki 63. ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ﴾

şimdi gördünüz mü ekdiğiniz tohumu 64. ﴿ءَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ﴾ siz mi bitiriyorsunuz onu - siz mi

tutturup büyütüp gagesine iren mezzrûat haline getiriyorsunuz? ﴿أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾

yoksa bizmiyiz bitiren? - Kurtubî der ki: Ekini eken ikinci «اعوذ بسمله» den sonra bu âyeti

okuyup şöyle demek müstehabb olur: «Ekini bitiren, yetiřtiren Allah Tealâdır. «

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَارْزُقْنَا ثَمَرَهُ وَجَنِّبْنَا ضَرَرَهُ وَاجْعَلْنَا
لِأَنْعَمِكَ مِنَ الشَّاكِرِينَ» denilmiş ki bu duâ ekinin âfatını defi' ile intacında mücerrebirdir.

65. ﴿حُطَامًا﴾ HUTAM, kuru şeylerin kırıntısına denir, çörçöp, ot çöpü, saman çöpü, kabuk kırıntıları

gibi ﴿فَفَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ﴾ tefekküh eder dururdunuz - TEFEKKÜH esasen türlü yemiş yemek

demek olup mecaz olarak teaccüb etmek ve peşîyman olmak ma'nalarına da gelir. Burada murad

şaşkınlıkla şu lâkırdıları yemiş yer gibi tekrar tekrar söyler, çiğner, geveler dururdunuz demektir. Ya'ni şöyle

der dururdunuz 66. ﴿اِنَّا لَمَغْرُمُونَ﴾ biz her halde çok ziyandayız - ektiğimiz tohumlar zayi'

oldu, yaptığımız masraflar boşa gitti, yâhud borçlandık. Yâhud garam, helâk ma'nasına olduğuna göre;

inanın helâk olduk, mahv

Sh:»4718

olduk 67. ﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ﴾ daha doğrusu biz mahrumuz - ya'ni ektiğimiz mahiv ve

ziyan olduğu gibi yiyecek rızıktan da mahrumuz. Yâhud bundan böyle hiç kazanç ihtimali kalmamış, her

şeyden mahrum, sefalete mahkûmuz. Bu sözler bir cümlesini birisi, bir cümlesini diğer birisi söylemek

suretiyle muhavere tarzında tekrar tekrar söylenir durur. Bu suretle ye'se kapılarak teşekkür edecek hiç bir

ni'met kalmamış gibi mızırdanılır durulur. Düşünülmez ki bunu söylerken içilecek bir su olsun bulunur ve

Allahın bundan daha büyük felâketleri olabileceği hatıralara getirilmez, onun için bunun arkasından bir de

buyuruluyor ki 68. ﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ﴾ ilh... 69.

﴿مِنَ الْمُنِّ﴾ buluttan - asıl MÜZN bulut yâhud ak bulut demektir ki ondan yağmur yağmak nadir

olur. Bir de denilmiş ki suyu daha tatlıdır. 70. ﴿لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا﴾ dilersek onu

bir ücac, ya'ni tuzlu bir acı su yapardık ki içilmek ihtimali olmazdı. Ekilen tohumların bazan çürüdüğü

vaki'de ma'lûm, yağmurun acı yağması ise mümkün olduğu yâkud me'külât, meşrubattan daha mühim

olduğu için evvelkinde lâm ile « لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا », bunda lâmsız « جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا »

buyurulmuştur. Gerek evvelkinde, gerek bunda « لَوْ نَشَاءُ » ile başlayan iki cümle şartıyye Allah

Tealânın harsi ve suyu muhilli intifa' âfat ve ahvalden sâlim kılınması da inbat ve inzal ni'metlerinden

ayrıca şükredilmesi lâzım gelen diğer birer ni'met olduğunu beyan için sevkolunmuş birer cümle

istinafiyedirler. ﴿فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ o halde şükretseniz'â - Bütün bu ni'metlerden her birine

şükretseniz de biri eksik oluverince hemen mahrumuz diye ye's ile veya biz ekip biçiyoruz diye gurur ile

küfrana düşmesenizâ. 71. ﴿أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ﴾ sonra gördünüz mü o

çaktığınız ateşi

- ya'ni birbirini sürtüp çakmak suretiyle çıkardığınız ateşi ki delk-ü temas ile çıkan bir elektrik ateşi demektir.

«الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا» de geçen «يس» Sûrei

âyetine bak 72. ﴿ءَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا﴾ siz mi inşa ettiniz onun ağacını - ki ma'ruf

merh-u afardır. Maahaza her ağaçta ve elektrik istihsal edilen her şeyde ve çakmak taşında dahi bu ma'na

vardır. Netekim «فِي كُلِّ شَجَرٍ نَارٌ وَأَسْتَمَجَدَ الْمَرْخُ وَالْعَفَارُ» denilmiştir

ki her ağaçta ateş vardır. Fakat merh-u afar şan almıştır. ﴿أَمْ نَحْنُ الْمُنْشَوْنَ﴾ yoksa biz

miyiz inşa eden? - o ağacı diğerlerinden ziyade bir hususiyetle ibda' ve halk eyliyen? şübhe yok ki Allah

Tealâ cisimleri o elektrikiyyet hassası ile ibda ve inşa etmemiş olsa idi hiç bir vechile elektrik istihsalı kabil

olmaz, ne bedevînin çakmağı çakar ne de bugünkü medenîlerin elektrik fenerleri yanar idi. 73.

﴿نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذَكُّرًا﴾ biz onu hem bir muhtıra kıldık - ma'îşet sebepleri kendisine

rabtolunup hayat mücadelesine nümune ve Cehennem azâbının ateşini andırıp düşündürecek bir muhtıra

﴿وَمَتَاعًا﴾ hem de bir meta', bir temettu', bir intifa' ve kazanç vasıtası ﴿لِلْمُقْوِينَ﴾ alanda

bulunanlar için-ıkva' edenler, ya'ni sahraya konup göçenler için. Ondan en ziyade onlar istifade ederler.

Çünkü çakmak çakarak ateş yakmak ihtiyacı medenîlerden ziyade bedevîlerde olur. Ve o ağacı en ziyade

onlar getirip satarlar. Diğer bir ma'na ile: İhtiyacı çok olan fakırlar için. Zira başka bir kâr-ü kesb bulamıyan

fakırlar hiç olmazsa odun toplayıp getirerek teayyüş ederler. 74.

﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ o halde tesbih et Rabbına azîm ismiyle - ya'ni bu

ni'metleri ihsan edip duran Rabbin çok büyük ve şirk-ü noksandan münezzehtir. Onun için ona «

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ

Sh:»4720

diye nami azametini tenzih ederek tesbih eyle, yâhud namaz kıl.

﴿٧٥﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٦﴾ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ
تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٧﴾ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٨﴾ فِي كِتَابٍ
مَكْنُونٍ ﴿٧٩﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٨٠﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٨١﴾ أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨٢﴾
وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ
الْحُلُقُومَ ﴿٨٤﴾ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٥﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ
إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تَبْصُرُونَ ﴿٨٦﴾ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ
مَدِينِينَ ﴿٨٧﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٨﴾ فَأَمَّا إِنْ
كَانَ مِنَ الْمُقْرَبِينَ ﴿٨٩﴾ فَرَوْحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ ﴿٩٠﴾

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ
أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩٢﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ
الضَّالِّينَ ﴿٩٣﴾ فَنُزِّلْ مِنْ حَمِيمٍ ﴿٩٤﴾ وَتَصَلِّ عَلَى جَحِيمِ
﴿٩٥﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٩٦﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ
الْعَظِيمِ ﴿٩٧﴾

Sh:»4721

Meali Şerif

Artık yok, o nücûmun mevkî'lerine kasem ederim 75 - Ve filhakıka o bilseniz çok büyük bir kasemdir - ki
hakikaten o bir Kur'ani Kerîmdir 76 Öyle bir kitabda ki mahfuz tutulur 77 ona tertemiz temizlenmiş
olanlardan başkası el süremez 78 Rabbül'âlemînden indirilmedi 79 Şimdi bu kelâma siz yağ mı
süreceksiniz? 80 Ve rızkınızı tekzibiniz mi kılacaksınız? 81 O halde haydiseniz'â can hulkuma geldiği vakit
ki siz o vakit bakar durursunuz 82 Biz ise ona sizden yakınızdır ve lâkin görmezsiniz 83 Evet haydiseniz'â
dîne boyun eğmiyecek, 84 ceza çekmiyecekseniz, onu giri çevirseniz'â! da'vanızda doğru iseniz 85 Amma

o mukarrebînden ise artık bir revh-u reyhan ve bir Cenneti ne'îm 86 Ve amma 87 Eshabi yemînden ise 88
artık selâm sana Eshabi yemînden 89 Ve amma o tekzib eden 90 sapgınlardan ise her halde konukluğu
hamîm 91 Ve yaslanacağı Cahîmdir 92 İşte budur hakikat hakkulyakîn 93 Hayti tesbih 94 et Rabbına azîm
ismiyle 95

75. ﴿فَلَا أُقْسِمُ﴾ - «فا», kelâmın maba'dini makabline tertib içindir. Bu tertibin vechini Razî şu
suretle ifade etmiştir: Allah Tealâ hidayet ve dîni hakk ile Resulünü gönderdiğinde ona gereken her şey'i
vermiş ve gerekmiyen her şeyden onu tathir buyurmuştur. Ve binaenaleyh ona hikmet, ya'ni kat'î
bürhanlarla onların vücuhi isti'malini, ve mev'izai hasene, ya'ni kalbleri inceltip fikirleri tenvir edecek müfid
nutuklar ve en güzel yollarla mücadele usullerini bahşetmiş ve herkesi herhangi bir suretle muarazasından
âciz bırakmış, bununla beraber kâfirler iymana gelmemişlerdi. Bütün bunlar kendisine okunup da iman
etmiyen kimsenin ise nihayet diyeceği şu olur: Bu beyan, müdde'înin haklı olmasından değil, zihninin
kuvvetinden ve edillenin terkibine iktidarından, ve sözünün zuhuriyle değil, cidalinin kuvvetiyle galebe
edeceğini bilmesindedir.

Sh:»4722

Netekim birçokları mübahasede âciz kalınca derler ki hak benim yedimde olduğunu sen bilirsin ammâ beni

zayıf görüyorsun insaf etmiyorsun, vaz'ıyyet bu noktaya gelince de öyle bir hasma söylenecek sözde yemîn

ile te'minat vermekten başka çare kalmaz. Onun için Allah tealâ inzal buyurduğu âyat ve delâilini bir de

türlü kasemlerle te'yid buyurmuştur. Ve bundan dolayı ilk nâzil olan Surelerde ve bahusus süb'î ehîrde

kasem çoktur. Bu kasem suretlerinden birisi de « **لَا أُقْسِمُ** » dir. Bunda kasem fi'li tasrih olunmakla

beraber evvel emirde birde « **لَا** » ile nefi vardır. Bu « **لَا** » hakkında müfessirîn başlıca üç vecih beyan

etmişlerdir. Birçokları kelamın âhengini tezyin için ziyade kılınan ve nefi ma'hası maksud olmiyan lâi zâide

olduğuna kail olmuşlardır. Ba'zıları da lâmi te'kid ve aslı « **لَا أُقْسِمُ** » olup vakıf halinde olduğu gibi

fethası işba' edilmiş olduğunu söylemişlerdir. Diğer ba'zıları da lâ, vallâhi denildiği gibi aslı üzere nafiye

olduğunu söylemişlerdir ki bizce zâhir olan da budur. Binaenaleyh ma'na şu olur: yok: iş öyle zannettikleri

gibi değil, yemîn ederim, yahud artık başka söze lüzum yok kasem ederim

﴿ **بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ** ﴾ o nucumun mevki'lerineki: - nucum, yıldızlar demek olduğuna göre

mevki'leri guruh ettikleri veya tulu' ettikleri mahaller, ya'ni Magribleri ve meşrikları yâhud semadaki

mevzi'leri, burcları ve menzilleri, yâhud şihabların sukut ettikleri mevki'ler, yâhud kıyamet günü döküldükleri

sıra düşecekleri mevki'ler olmak üzere dört beş veche veya hepsine muhtemeldir. Maamafih burada da

nücum Kur'ânın necimleri ya'ni her tenzilde indirilen kısımları ma'nasına olmak daha muvafıktır. Bu ma'na

tevriye suretiyle olsun herhalde murad olacağından nücum yıldızlar diye terceme edilmemek lâzım gelir.

Bu ma'naca o nücumun mevki'leri ise Melaikenin, Peygamberin, hafızların kâbleri,

yâhud

Sh:»4723

yazıldıkları sahifeler veya ma'naları veya nüzulüne sebep olan vakıat ve ahkâmdır. Şu halde mevakı

nücum itlak olunanların hepsine şumulü en muvafık ma'na olur. 76. ﴿وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ﴾ - bir cümle

mu'terizadır. ﴿لَوْ تَعْلَمُونَ﴾ - mu'teriza içinde mu'terizadır. 77. ﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ﴾

-kasemin cevabıdır. ﴿كَرِيمٌ﴾ Kerîm - ya'ni çok faydalı, feyizli, çünkü maaş ve meade müteallık bir

çok mühim ilimlerin esaslarını muhtevidir. Diğer bir ma'na ile: gayet güzel, hoş, tekrîm ve ihtirama layık,

diğer bir ma'na ile de: Allah tealâ indinde Mükerrerem. 78. ﴿فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ﴾ meknun bir

kitabda - MEKNUN, saklı, ya'ni temiz tutulmak, kirletilmemek, zayi' edilmemek için saklanır, mahfazalar

içinde mahfuz tutulur. Mushaf lar öyle mahfuz tutulmalıdır. Öyle ki 79.

﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ mutahher olanlardan başkası ona el süremez. - Bu nefiy,

nehiy ma'nasındadır. Ya'ni taharetsiz kirl i eller ona dokunmasın, ancak maddî ve ma'nevî pislikten: hubs-ü

hadesten taharetle temizlenmiş imanlı, abdestli kimseler temass etsin. Bu âyet sebebiyledir ki Fıkıhta

cünüb iken Kur'an okunamayacağı ve abdesti olmyanın Mushafa mess edemeyeceği beyan olunmuştur.

Çünkü 80. ﴿تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ rabbülâlemîn tarafından indirilmiş bir tenzildir

o. 81. ﴿أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ﴾ Şimdi siz bu kelâmamı yağ süreceksiniz

-hörmetsizlik edip inkâr veya taharetsizlikle onu kirletmeğemi kalkışacaksınız? 82.

﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْكُمْ تُكذِّبُونَ﴾ Ve rızkınızı sırf tekzibetmenizden ibaretmi

kılacaksınız? - Ya'ni o kitabdan nasibinizi

Sh:»4724

onu tekzibetmek, bu suretle o ni'mete karşı nankörlük eylemekten ibaretmi yapacaksınız? Çünkü ondan

istifade edecek yerde ona hörmetsizlik etmek, onu kirletmeğe çalışmak ondan alınacak nasibi küfr-ü

inkârdan ibaret kılmaktır. Bunun üzerine de tekzib ve inkârda ısrara karşı akıbeti göstererek buyuruluyorki:

83. ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ﴾ o halde haydiseniz'â can hulkuma geldiği vakit - «

فا» tekzib üzerine tertibi kelâm için, « لَوْلَا » da acizlerini göstermek üzere tahdiyd içindir, cevabı

ikinci « هِيَ » « بَلَغَتِ » fi'linin tahtindeki « هِيَ » « لَوْلَا » den sonra gelecek olan « تَرَجِعُونَهَا » dir. « بَلَغَتِ »

zamiri nefse, ya'ni ruha raci' olduğu kelâmın cereyanından ma'lûmdur. HULKUMA buğaz demektir.

Lisanımızda da can hulkuma geldiği vakit denilirki ruh çıkmak üzere bulunduğu son ihtizar vakti demektir.

84. ﴿وَإِنَّمَا﴾ - vav, i'tirazıyyedir. Ya'ni onun etrafında hazır bulunan alâkadarlar, sizler

﴿تَنْظُرُونَ﴾ bakar o sıra - içinizden birinin canı hulkum geldiği o demde ﴿حِينَئِذٍ﴾

durursunuz - onun sekeratını görür, kurtaracak hiç bir şey yapamaz, acz içinde kara kara bakarsınız 85.

﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ﴾ biz ise ona: o can çekiştiren arkadaşınıza sizden daha

yakınızdır. - Gerek ilim gerek kudret gerek tesarruf cihetiyle her hususta yakın. Siz onun ahvalinden yalnız

zâhirde gördüğünüz asarını tanıyabilirsiniz. Onun künhüne, keyfiyyatına, batındaki hususiyatına vakıf

olamaz, ve onlardan hiç birini defî edemezsiniz, biz ise hepsini bilir ve dilediğimizi yaparız.

﴿وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ﴾ ve

lâkin siz görmezsiniz - o yakınlığı idrâk etmezsiniz 86. ﴿فَلَوْلَا﴾ o vakit haydiseniza -bu « لَوْلَا

» evvelkini te'kiddir. ﴿أَنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ﴾ eğer siz hak dinin hukmüne tabi'

olmıyacak tekzibinizin cezasını çekmiyecekseniz 87. ﴿تَرْجِعُونَهَا﴾ o hulkuma gelen canı geri

çevirseniz'a - bu cümle « لَوْلَا » ların cevabı olmakla beraber « أَنْ كُنْتُمْ » şartıyesinin cezası

makamına da kaimdir. Onu çevirseniz'a bakalım ﴿أَنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ eğer sadıksanız -

Allahın dinine tabi' olmamak vahdaniyyetle rububiyetini tanınamak da'vasında doğru iseniz!..., Fakat

ihtimalimi var? İşte siz Allah tealânın hukm-ü kudreti altında öyle âciz öyle mahkûmsunuz. Şimdi hâtîme

olarak o müteveffanın ölümden sonraki halini beyan için de buyuruluyorki 88.

﴿فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقْرَبِينَ﴾ o canı geri dönmeyip vefat eden kimse o

mukarrebînden ise Surenin başında zikri geçen üç sınıftan en ileride bulunan sabikundan ise ki en yüksek

vasıfları olan mukarrebîn ile zikredilmişlerdir. 89. ﴿فَرَوْحٌ﴾ artık ona bir revh-REVH, rahat, rahmet,

ferah, hayatı daime ma'nalarına gelir. ﴿وَرِيحَانٌ﴾ Ve bir reyhan - güzel bir rızık

﴿وَجَنَّاتٍ نَعِيمٍ﴾ ve bir neym Cenneti - hiç kederi olmıyan bir ni'met ve saadet Cenneti 90.

﴿وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ amma eshabı yemînden ise - aynen

bâladaki unvan ile zikredilmişlerdir. 91. ﴿فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ Artık

sana eshabı yemînden selâm - eshabı yemînin

Sh:»4726

birbirlerine selâmını tarafı ilahîden ihbardır. 92.

﴿وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ﴾ ve amma o tekzip eden dallînden,

o sapkın münkirlerden ise - ki bunlar eshabı şimaldır ki «

﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ﴾ diye tavsif ve zemmedilmişlerdi. Dallîn vasfı

sıfatı kâşifeleridir. 95. ﴿إِنَّ هَذَا﴾ hakikaten işte bu - bu Kur'ân, bhusus Surede zikrolunan haber

ve nihayet üç sınıftan her birine ait ecr-ü ceza ﴿لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ﴾ hiç şübhesiz

hakkulyakîndir o. - Yalnız ilmülyakîn ve aynülyakîn değil, hakkulyakîndir. Onlar bunun içinde mütehakkık

olarak kalacaklardır. Hak ve yakîn ikisi de aynî ma'nayı ifade ettikleri halde Hakkın yakîne izafeti hakkında

hayli söz söylenmiştir. En muvafıkı İbni Atıyyenin beyanı ve Razînin dediği vechile hakkulhak ve

savabüssavab demek gibi bir nevi' te'kidirki yakînin son derecesi, daha fevkında bir vusul bulunmayan en

yüksek mertebesi demek olur. اهـ . Filvaki' yukarılarda da geçtiği ve Seyyidin ta'rifatında da ta'rif

olduğu üzere yakîn üç mertebe olarak mülâhaza olunur. Ilmülyakîn, aynülyakîn, hakkulyakîndir.

Hakkulyakîn ilm-ü iyandan geçip bilfiil içinde tehakkuk ile yaşanan hakikat demektir. Demişlerdirki

hakkülyakîn, Abdin hakta fani olması ve onunla yalnız ilmen değil, hem ilmen hem şuhuden hem halen

bakasıdır. Mesela, her akılın ölümü bilmesi ilmi yakîndir, Melâikeyi muayenesi aynülyakîndir. Ölümü

tatması hakkülyakîndir. 96. ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ o halde tesbih et rabbine

azîm ismiyle - bu Surenîn de terci' ayeti budur. Allah tealâ hakkı beyan buyurduktan sonra kâfirlerin imtına

üzerine Resulüne buyuruyorki kâfirler imtina' etseler de sen onları bırak, gerek tasdik etsinler, gerek tekzib

etsinler hemen

Sh:»4727

Rabbine tesbih et, hem de azîm ismiyle tesbih et. Bu suretle bu âyetin üst tarafına bir tertibi bulunduğu gibi

ma'na itibariyle gelecek surenin başına da bir irtibatı vardır ki şu ma'nayı ifade eder. Bütün Göklerde ve

Yerdeki mevcudat, Allahı tesbih eder, sen onlara nazaran bir şirzime kalîle demek olan kâfirlere bakma da

bütün kâinat ile beraber Rabbına tesbih ve onun namı azameti, ismi a'zamı ile tenzih eyle.

